

ДМИТРО ІВАНОВИЧ БАГАЛІЙ ТА ЕТНОГРАФІЯ

Ім'я видатного українського історика, громадського діяча Дмитра Івановича Багалія (1857—1932) широко відоме в Україні і далеко за її межами. Однак мало хто знає, що чималий інтерес вчений виявляв до етнографії та усної народної творчості українського народу.

Етнографічна наука у нашому місті набула свого розвитку наприкінці XIX ст. завдяки науковцям Харківського університету та діячам Харківського історико-філологічного товариства (що було засноване у 1877 р.). Діяч товариства, серед яких був і Д.І.Багалій, на своїх засіданнях не раз порушували питання про вивчення історико-етнографічного минулого нашого краю, зокрема, Харківського регіону). Так, у 1898 році на одному із засідань, коли обговорювалося це питання, члени товариства вирішили виготовити спеціальні комплексні програми. Дмитру Івановичу Багалію було доручено скласти "Програму для собиранія історико-географических сведений". У 1890 році з матеріалами програми вчений знайомить науковий кола та громадськість. Відповіді на питання, що були поставлені у програмі, надали можливість проаналізувати деякі аспекти етнічної історії населення Харківського регіону; простежити життя, побут, господарство, родинні та громадські відносини росіян та українців, які населяли наш регіон, відтворити процеси їх взаємодії, стосунків, порозуміння тощо. Дані, отримані завдяки цій програмі, мали велике значення і з точки зору історичної етнографії, і для відтворення справжньої картини історії України.

Значний внесок у розвиток етнографічної науки вніс Д.І.Багалій завдяки своїм науковим розвідкам і працям. І хоча серед них ми не знайдемо жодної власне етнографічної роботи, кожна з них в тій чи іншій мірі торкається етнографії.

Центральне місце у творчості Д.І.Багалія завжди займала історія нашого краю — Слобожанщини. Вчений мав свій власний план вивчення краю, який передбачав дослідження саме тих питань, що були найменше

досліджені істориками: заселення, соціально-економічний та культурний розвиток Слобожанщини.

Першим важливим кроком у здійсненні плану Д.І.Багалія стала публікація у 1887 році монографії "Очерки истории колонизации и быта степной окраины Московского государства" (докторської дисертації вченого), що торкалася питань етнічної історії Слобідської та Південної України, географії населення, соціально-економічного розвитку краю.

Наступним кроком у дослідженні Д.І.Багалієм історії краю стало видання у співавторстві з Д.П.Міллером двотомної праці "История города Харькова за 250 лет его существования". Як зазначав Багалій: "Мы хотели дать полную историю одного из украинских городов, который был типичен двойным составом своего населения — украинского, со значительной примесью русского, чтобы показать обоюдные отношения в нём между ними и последствия их совместной жизни в создании культуры...".

Вищеназвані роботи були свого роду підготовчим етапом до створення "Истории Слободской Украины" Д.І.Багалія — першої синтетичної праці історії Слобожанщини, надрукованої у 1918 році. Ця монографія охоплювала крім історико-географічних, соціально-економічних і культурних питань — етнографічні аспекти. Праця призначалася для масового читача і стала та є на сьогоднішній день одним із цінних підручників з історії Слобожанського краю.

Варто також зазначити, що внаслідок звертання до етнографічних та фольклорних джерел у процесі наукових досліджень Д.І.Багалій став одним із засновників етнографічного музею при Харківському університеті у 1904 році і завжди був його попечителем.

На початку 1900-х років Д.І.Багалій очолював музейну комісію при Харківській міській думі, тож він піклувався і про діяльність Харківського міського художньо-промислового музею. Він склав програму поповнення колекцій музею і перетворення його "в крупное историко-культурное учреждение регионального масштаба". Тож за Д.І.Багалія значно поповнилася колекція музею етнографічними матеріалами (виробами місцевих ремісників) та картинами видатних українських та російських художників. Найбільший подарунок музею зробив місцевий художник, славнозвісний майстер українського ліричного пейзажу С.І.Васильківський, який подарував цілу колекцію своїх картин та етюдів. Без сумніву, цей подарунок мав велике художньо-етнографічне значення, оскільки картини розкривали і життя, і побут людей, відображали місцеві українські краєвиди. Сьогодні

окремі колекції із зібрання Харківського міського художньо-промислового музею зберігаються у фондах Харківського історичного музею.

Тож, підводячи підсумок, хотілося б зазначити, що навіть цей короткий огляд дає можливість поставити Д.І.Багалія в один ряд з іменами видатних етнографів — М.Ф.Сумцова, Д.К.Зеленіна, О.М.Краснова та інших.